

■ УДК 78.082.1(091)(477)

О. Г. Рощенко, доктор мистецтвознавства, професор, проректор з науково-педагогічної та творчо-виконавської роботи, Харківська державна академія культури, м. Харків

УКРАЇНЬСЬКА СИМФОНІЯ ПАМ'ЯТІ МУЧЕНИКІВ БАБИНОГО ЯРУ: ДОЛЯ АВТОРА ТА ЙОГО ТВОРУ

Досліджено долю I Симфонії Д. Л. Клебанова «Пам'яті мучеників Бабиного Яру» (1945) — першого в історії музики меморіалу, присвяченого трагедії 1941 р. Зазначено, що від присвяти Симфонія успадкувала мученицьку долю, а її автора засудив радянський режим за «викривлене» висвітлення трагедії Бабиного Яру. Виявлено паралелі між I Симфонією українського композитора і XII Симфонією Д. Шостаковича, що присвячені спільній темі. Розкрито значення I Симфонії Клебанова в історії української музики. Поєднавши традиції героїко-трагічного й лірико-епічного типів симфонізму, композитор підвищив Симфонію пам'яті мучеників Бабиного Яру до рівня загальнолюдського — шекспірівського — осмислення.

Ключові слова: симфонія-меморіал, героїко-трагічний і лірико-епічний типи симфонізму, авторський монолог, тема плачу, відродження.

Е. Г. Рощенко, доктор искусствоведения, профессор, проректор по научно-педагогической и творческо-исполнительской работе, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

УКРАИНСКАЯ СИМФОНИЯ ПАМЯТИ МУЧЕНИКОВ БАБЬЕГО ЯРА: СУДЬБА АВТОРА И ЕГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Исследована судьба I Симфонии Д. Л. Клебанова «Памяти мучеников Бабьего Яра» (1945) — первого в истории музыки мемориала, посвященного трагедии 1941 г. Отмечено, что от посвящения Симфония унаследовала мученическую судьбу, а ее автор был осужден за «неверное» освещение трагедии Бабьего Яра. Виявлены параллели между I Симфонией украинского композитора и XIII Симфонией Д. Шостаковича, которые посвящены общей теме. Раскрыто значение I Симфонии Клебанова в истории украинской музыки. Объединив традиции героико-трагического и лирико-эпического типов симфонизма, композитор поднял Симфонию памяти мучеников Бабьего Яра до уровня общечеловеческого — шекспировского — осмысления трагедии.

Ключевые слова: симфония-мемориал, героико-трагический и лирико-эпический типы симфонизма, авторский монолог, тема плача, возрождение.

O. H. Roshchenko, Doctor of Art Criticism, Professor, Vice Rector for the Academic and Creative and Performance Affairs of KhSAC

UKRAINIAN SYMPHONY IN MEMORY OF THE MARTYRS OF BABI YAR: THE DESTINY OF THE AUTHOR AND HIS WORK

The study is concerned with the destiny of D. Klebanov's 1st Symphony "In Memory of the Martyrs of Babi Yar" (1945) — the first memorial in the music history dedicated to the tragedy of 1941. From its dedication the Symphony inherited the martyr's fate; its author was condemned by the Soviet regime for the "false" coverage of the tragedy. The author establishes the parallels between the works of the Ukrainian composer and Shostakovich's 13th Symphony, devoted to the shared theme. The paper reveals the meaning of D. Klebanov's "repressed" Symphony in the history of Ukrainian music. Combining the traditions of heroic and tragic and lyrical and epic symphonic style types, the composer raised the Symphony in memory of the martyrs of Babi Yar to the level common to all mankind — Shakespearian insight of the tragedy.

Keywords: Memorial Symphony, heroic and tragic and lyrical and epic symphonic style types, author's monologue, the theme of cry, revival.

Постановка проблеми. Відповідно до закону мистецтва, кожен видатний твір має власну долю. Так було і з I Симфонією Дмитра Клебанова. Створена 1945 р., вона стала першим в історії музики меморіалом, присвяченим трагедії Бабиного Яру. На титулі авторського рукопису Симфонії, що зберігається в бібліотеці Харківського відділення Національної Спілки композиторів України, чорніє надпис — «Пам'яті мучеників Бабиного Яру присвячую», який лаконічно передає і гранично конкретизує композиторський задум Симфонії-трагедії. Важливість Симфонії для її автора засвідчує той факт, що композитор «небезпечно» присвяту не прибрав навіть у часи гонінь, зазнавши мучеництва разом зі своїм твором. Від присвяти Симфонія успадкувала період заборон тривалістю в 70 років. Із проблемами Шостаковича, Прокоф'єва й Лятошинського стикався й Дмитро Клебанов, котрий насмілився сповістити про трагедію, істинну сутність якої партійне керівництво «найщасливішої країни» приховувало.

Відтак, мета статті — дослідити I Симфонію Д. Клебанова, присвячену трагедії Бабиного Яру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що музичний монумент Д. Клебанова з'явився після появи офіційного документа про вшанування трагедії — Постанови Ради народних комісарів УССР № 378 «Про споруду монументального пам'ятника на місці Бабиного Яру». Симфонію було заборонено, як свідчить Ірма Фрумїна, 1946 р., одразу після генеральної репетиції: інтонаційний зміст твору, оснований на єврейському мелосі, суперечив «тій офіційній версії,

згідно з якою в Бабиному Ярі загинули не євреї, а просто люди» [2]. А 20 квітня 1948 р., на Першому всесоюзному з'їзді композиторів, Симфонія зазнала нищівної офіційної критики. Андрій Штогаренко — заступник голови правління Спілки композиторів України — указав на «значні недоліки» Симфонії, у якій «спотворено трагедію Бабиного Яру як пасивне сприйняття смерті», викривлено «історичну правду про радянських людей, котрі вмирали, як борці, за справу свободи й незалежності свого народу». Генія української музики, котрому судилося стати засновником нової композиторської школи, у класі якого досягли майстерності відомі композитори сучасності — Б. Яровинський, В. Бібік, Б. Буєвський, М. Кармінський, В. Губаренко, В. Золотухін — позбавили посади голови ХВСКУ.

Незважаючи на всі негаразди, які спіткали автора Симфонії, Дмитро Клебанов присвяту з твору «не зірвав» (на кшталт того, як у ті часи зривалися нагороди з мундирів колишніх героїв, оголошених «ворогами народу»), викликавши на засіданнях Спілки композиторів у 1948 р. осуд. Його твір, навіяний трагедією Другої світової війни, мав право на виконання та схвальну критику в пресі.

На сорок років вилучено з офіційних документів (зокрема й тих, що належать самому Дмитру Львовичу, як свідчать архіви ХВНСКУ) присвяту Симфонії: згадка назви визнаного хибним твору не мала міститися у звітах й оглядах про радянську музику. Лише через сорок п'ять років (1990), коли композитора не було серед живих (помер 1987 р.), відбулася прем'єра I-ї Симфонії Д. Клебанова. Але відродження Симфонії, яке схвалювала Олена Зінкевич у статті 1990 р. [2], коли симфонічний оркестр Національної філармонії України під керівництвом Ігоря Блажкова виконав I-у Симфонію Клебанова, на жаль, не відбулося. Крім того, відтоді проблеми із Симфонією тривали: унаслідок руйнування будівлі Національної філармонії України наприкінці 1980 — на початку 1990-х рр., за свідченням її художнього керівника — народного артиста України В. А. Лукашева, найбільше постраждав перший поверх, де розміщувалася бібліотека. Це призвело до втрати багатьох безцінних партитур, серед яких — I Симфонія Д. Клебанова разом із голосами. Ця культурна катастрофа стала для Симфонії своєрідним Бабиным Яром, трагедії якого вона присвячена: виникла загроза, що проголошений у ній *De profundis*, не почути ніколи.

Авторський примірник партитури Симфонії зберігся в бібліотеці ХВНСКУ попри те, що саме в залі Харківської спілки 1948 р. відбулося врочисте, показове «побиття» композитора і його твору.

Не відбулося відродження Симфонії й через п'ятдесят років після горезвісної Постанови, коли в грудні 1998 р. музикознавці О. Костюк,

М. Загайкевич, А Терещенко [5], М. Копиця [4] згадували цей твір, поруч з іншими зразками української музики із трагічною долею.

Наприкінці статті до 95-річчя Дмитра Львовича І. Л. Золотовицька (на той час — професор Тель-Авівського університету) пригадує: «Під час однієї з наших зустрічей, уже незадовго до його відходу з життя, він сказав мені, що йому захотілося повернутися до Першої симфонії, щось у ній переробити, підправити. <...> Може бути, його страждення, хворе серце щось підказувало йому і він передчував, передбачував, вірив, що настануть нові часи, що все, що було пройдено і пережито, було не даремно?» [3]. Але більше десяти років минуло після статті, майже двадцять — після того передсмертного пророчого передчуття, сімдесят — як написано Симфонію «пам'яті мучеників Бабиного Яру», сто — від дня народження її автора (2012), 2017 р. відбудеться його 105 річниця, а очікувані ним «нові часи» й досі не настали.

Значення І Симфонії Дмитра Клебанова не обмежується лише історичною роллю в історії української (світової) музики. Художнє значення твору полягає в тому, що трагедійну тему вирішено на шекспірівському рівні, інтонаційну драматургію характеризує сувора краса страждання того масштабу, що вирізняє найзначніші твори світової музики. Поєднавши традиції героїко-трагічного й лірико-епічного типів європейського симфонізму, Дмитро Клебанов надав Симфонії пам'яті мучеників Бабиного Яру загальнолюдського осмислення. Геній Клебанова-симфоніста розкрився із властивою йому трагічною силою.

Симфонічному вислову Д. Л. Клебанова притаманні оповідальність, поемний монологізм. Твір пронизують теми авторських монологів. Основані на принципі суворого відсторонення від трагічної події, теми авторських монологів засвідчують, що Д. Л. Клебанов мав духовні сили піднятися над симфонічною дією, охоплюючи внутрішнім зором усю нескінченність властивого їй змісту з метою об'єктивної й узагальненої. Подолання емоційного заради втілення об'єктивного, що долає межі індивідуального, як і запобігання повсякчасному зверненню до національного колориту й «локального» хронотопу, надає Симфонії ознак поеми гомерівської доби, вічної вселюдської трагедії.

Поруч з об'єктивізацією трагедії, у Симфонії надано і її емоційне осмислення. У численних плачах, що належать до художнього світу Симфонії-меморіалу, національна музична традиція містить насичені хроматизмами-риданнями інтонації відчаю. Саме в цих темах переживання подій у Бабиному Яру набуває значення особистісної трагедії, яку відчуває композитор. Але й тут автор тяжіє до узагальнення, унаслідок чого національне стає виявом уселюдського, подібно до

того, як теми «кривавого», «вогняного» фрейлехсу у творах сучасника Д. Л. Клебанова — Д. Д. Шостаковича — стають символом апокаліпсису, обпалюючого і водночас остуджуючого, крижаного дихання. Однак у Симфонії-меморіалі Д. Л. Клебанова національні за своїм походженням теми не містять того «сміху крізь сльози», характерного фрейлехсу в інтерпретації Д. Д. Шостаковича. Лише невимовні й невичерпні скорбота, страждання та жаль властиві тим темам Симфонії Д. Л. Клебанова, котрі мають національне походження.

У темі Вступу до Симфонії (*Allegro moderato*) поєднуються два образи, що втілюють авторське ставлення до трагедії Бабиного Яру — ораторське відсторонення й гіркий плач-відчай. Тема першого авторського монологу є багатоскладовою, її розвиток — поліетапним. Три інтонаційні складові, які також підлягають певній структурній організації, утворюють тему Вступу.

Як і в «Незавершеній» Ф. Шуберта, початковий інтонаційний фрагмент теми Вступу виконують віолончелі й контрабаси, що звучать в октаву на рр. Але якщо шубертівська тема постає як питання, яке проривається із глибин душі ліричного героя твору, її клеванівська спадкоємиця немовби підносить людський дух над реаліями й конкретикою трагічної дії. Вихідною й організуючою розвиток інтоною першого смислового фрагменту (4 т. + 4 т.) є низхідна чиста кварта з опорою на нижньому тоні. Кожне її введення звучить, як «падіння» в ту безодню, з якої немає вороття. Зануренню до глибин страждання, навіки похованого в прірві Бабиного Яру, сприяє звучанню початкового інтонаційного фрагменту на півтона нижче (від *cis*).

Якщо перший мелодійний фрагмент теми Вступу зумовлений інтонаційною логікою падіння в безодню, то її другий інтонаційний сегмент (також 4 т. + 4 т.) — утіленням образу складного, мученицького руху вгору. Долучення акордів валторн (*f*) надають другому інтонаційному фрагментові Вступу траурності. Як зворотне віддзеркалення напряму руху першої інтонаційної ідеї, розвиток другого фрагменту також налічує два етапи (друге проведення його тематичного комплексу відбувається на тон вище першого — від *e*). Так самотній людський погляд, занурившись у безодню горя, підіймається вгору, де в безкрай висоті небес сподівається знайти відповідь на запитання.

Третя інтонаційна складова теми Вступу як утілення невгамовного страждання, «вторгнення» нестримного, несамовитого плачу (чотиритактове хроматизоване «падіння» на *ff*, що пронизує всі голоси струнного квінтету) завершує перше проведення теми Вступу.

Двічі звучить у Вступі тема авторського монологу в повному обсязі. Двічі ораторські репліки переривають інтонації плачу. Водночас, композитор не має на меті точно повторити тему Вступу. Залучення

до її повторного проведення tutti, відтінків f й ff, масштабне розширення завершального інтонаційного фрагменту (плачу) й долучення до його викладу виразних підголосків, за допомогою яких надалі відбудеться виокремлення самостійних тем, — усі ці ознаки оновлення інтонаційної драматургії засвідчують, що Клебанов, окрім створення меморіальної симфонічної концепції, тяжів не стільки до створення «закам'янілого страждання», скільки до його показу в розмаїтті відтінків, набуття ним нових змістів.

Проведення теми Вступу на завершення I частини надає їй ознак арочної драматургії, графіки того, завдяки якому вможливлено підсумувати симфонічний розвиток.

Тема Вступу та її складові відіграють роль інтонаційної матриці, на якій базується інтонаційний світ I частини Симфонії.

Якщо конструкція I-ї частини твору має колоподібну будову, то структура всієї Симфонії тяжіє до розімкненої форми. Створена в Симфонії концепція пам'яті, долаючи умовності часу й простору, консолідує звернення композитора.

Структурна чіткість щодо формоутворення в межах Симфонії як художнього цілого й кожного етапу формування її художнього змісту засвідчують: тридцятидвохлітній композитор набув такого рівня професіоналізму, що розкриття трагічної теми не вплинуло на досконалість її структури та конструкції.

Виявлення паралелей між творчими особистостями Шостаковича та Клебанова, між долями цих геніїв і їхніми симфоніями, присвяченими темі Бабиного Яру, охоплює настільки широкий спектр проблем, що має бути темою спеціального наукового дослідження. Однак у межах статті слід підкреслити, що, як і Д. Л. Клебанов, Д. Д. Шостакович звернувся до художньо-філософського узагальнення трагедії Бабиного Яру. На написану, здавалось би, у спокійніші часи «відлиги» (1962 р.) XVIII Симфонію Д. Д. Шостаковича (на вірші Є. Євтушенка) також очікували проблеми: після московської прем'єри (відбулася через 9 місяців після написання) її виконання призупинено, партитуру й оркестрові партії (за свідченням диригента її мінської прем'єри, яка відбулася в березні 1963 р., Віталія Катаєва) заборонено видавати, а деякі строфи поетичного тексту 1-ї частини («Бабин Яр») Є. Євтушенка мав переписати. Після мінської прем'єри XVIII-ї Симфонії Шостаковича, що відбулася попри всі негаразди, у рецензії, надрукованій у газеті «Советская Белоруссия» за 2 квітня 1963 р., зокрема, зазначалося, що композитор «возводит мелкий жизненный случай в ранг чуть ли не народной трагедии, тогда неизбежно возникает мысль о фальши и в душе неотвратимо зреет чувство внутреннего

протеста»...¹ Чи не нагадують звинувачення, висунені проти Д. Шостаковича (і Є. Євтушенка), ті, які за 18 років до того отримав Д. Клебанов?

Щодо продовження пошуку паралелей між концепціями I Симфонії Клебанова й XVIII Симфонії Шостаковича, присвячених темі Бабиного Яру, слід підкреслити: різниця композиторських інтерпретацій трагічної події стосується оформлення, музичних стилів і мови, виконавського складу, водночас аспекти її філософського тлумачення як уселенської трагедії засвідчують їх близькість.

Якщо в Симфонії Шостаковича лише I частина («Бабин Яр») безпосередньо присвячена осмисленню трагедії, а інші чотири розкривають її опосередковано, завдяки наскрізним музичним темам, то в I Симфонії Д. Л. Клебанова всі 3 частини (II — Scherzo, яке належить до «злих»; III — Marcia Funebre), є втіленням меморіального змісту.

Симфонія Клебанова — безпосередній відгук композитора на трагічну подію, яка нещодавно відбулася. Симфонія Шостаковича, написана «20 років потому», як твір іншої епохи містить, поруч із зануренням в незабуте (зокрема йдеться про розділи першої частини, основані на самоідентифікації авторів симфонічної концепції із героями катастрофи, що відбулася, наприклад, «Мне кажется, я — это Анна Франк»), і роздуми-звернення до «русского народа». У пізнішій Симфонії Шостаковича тема критичного осудження антисемітських настроїв поєднується із темою каяття; у симфонічній концепції Клебанова подібної «ноти» немає.

В обох симфонічних концепціях ідеальне пов'язане з утіленням гетевського Вічножіночого (Ewihweibliche), чиє земне перебування виявилось надто швидкоплинним.

Згадані композитори, вирішуючи творче завдання осмислення трагедії, використали в симфонічній партитурі людський голос. Але якщо в Клебанова вокальне начало (вокаліз для альты) звучить лише наприкінці Фіналу як плач-сповідь душі, розлученої з тілом, то в Шостаковича, котрий звернувся до поезії Є. Євтушенка, соло баса і хоровий спів басів сприяли визначенню жанрових ознак Симфонії-ораторії.

В. Співаков зазначав, що Д. Д. Шостакович став «Голосом усіх безголосих» [6], звернувшись до заборонених тем, перетворивши їх на художні. Подібно до Шостаковича, Клебанов в умовах культури «безмолвствующего большинства» (визначена А. Я. Гуревичем сутність середньовічного світу [1] цілком відповідає змісту сталінської доби) мав мужність уголос сповістити про «заборонену трагедію» і тримати удар, що випав на долю художника та його твору.

¹ Інформацію подано зі статті В. Катаева libelli.narod.ru/music/shostakovich/symf13.html

Однак за ці вісімнадцять років, що розділяють симфонії, часи змінилися: хоча «двор торжествующей лжи» продовжував підтримувати «страхи», проти яких повстали митці, XVIII Симфонії Шостаковича пощастило не зникнути.

На Першому всесоюзному з'їзді композиторів Симфонія Дмитра Клебанова зазнала критики як позначена «почуттям безвихідної приреченості». Але чи можна без глибокої скорботи звертатися до художнього втілення трагедії? І хіба не відчувли «високоідейні» критики, скільки світла, попри трагічну присвяту й концепцію, сяє в музиці Симфонії? Це світло випромінюють напрочуд чудові образи-спогади, які є в кожній частині циклу: ірреальна тема челести з I частини, лірико-ідилічні теми trio зі скерцо (II частина); теми Фіналу — ніжного, замріяного вальсу, що створює тендітний дівочий образ, мужнього бадьорого маршу, який, можливо, символізує одвічну хлопчачу гру «в солдатики». Ці теми — музичні силуети, прозорі, видіння — відтворюють красу життя, що тільки-но розквітло, життя, сповнене надій. Усі ці теми не помітили, не почули «горе-критики», котрі дотримували радянської ідеології, стали бранцями тих «тортур», які старанно готували композиторові, котрий насмілився відобразити трагедію без «хрестоматійного глянцю», ухваленого засновниками естетики «соціалістичного реалізму».

Але просвітлені теми недовго освітлюють «небосхил» інтонаційно-тембрової драматургії твору. Під впливом розвитку концепції Симфонії-трагедії вони деформуються, перетворюючись на тему *Fatum*, *Dance macabre*, *Marsha funebre*. Нарешті, фінальна фанфара міді ff (*Meno mosso*, *pesante*), яка втілює мужній злет незламного духу, що рветься з безодні до світла, завершує твір, надаючи йому ознак катарсису, необхідного для вирішення трагічного конфлікту.

Оскільки Симфонія й досі є *terra incognita* в історії української симфонічної музики, необхідне дослідження її — як художнє, так і наукове. «Примарне буття» I Симфонії Д. Л. Клебанова зумовлене парадоксальною взаємодією непокєднуваного. Про її існування відомо спеціалістам, котрих завжди обмаль; згадка про неї майже загальноприйнята в курсі лекцій з української музики. Але на цих обов'язкових умовностях, шанобливій данині пам'яті увага до історії Симфонії, на жаль, припиняється. Адже твір, за винятком запису, здійсненого в 1990 рр. Ігорем Блажковим, й донині не має виконавської традиції.

Що має відбутися, щоб «опальна Симфонія» (за визначенням О. С. Зінкевич [2]), справді відновилася, щоб цей перший у музичній історії меморіал «пам'яті мучеників Бабиного Яру» посів гідне

місце серед тих монументів, що увіковічують трагедію, яка не знає терміну давності?

Висновки. Відродження уваги до Симфонії Д. Л. Клебанова передбачає друк партитури та партій державним видавництвом, долучення її до концертних програм симфонічних оркестрів України, надання їй головного місця в історії українського симфонізму й трактування як обов'язкового твору для вивчення в програмах музичних училищ і консерваторій. Але, як свідчить історія, немає нічого складнішого й недосяжнішого, ніж прості речі й закономірні дії: на жаль, і нині ніщо не свідчить про активну увагу до Симфонії.

Сучасники мають формувати долю Симфонії Дмитра Клебанова. Але чи почують вони той *De profundis* (латинське «Із глибини благаю» відповідає надпису на кам'яній глибі монумента «Голос крові брата твого волає до мене з землі»), що лине зі сторінок дивом збереженої партитури Дмитра Клебанова?

Список використаних джерел

1. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства / А. Я. Гуревич. — М. : Искусство, 1990. — 396 с.
2. Зинькевич Е. С. Опальная симфония / Е. С. Зинькевич // Зинькевич Е. С. Память об исчезающем времени. Страницы музыкальной летописи. — Киев : Нора-принт, 2005. — С. 73–76.
3. Золотовицкая И. Л. Этот «неудобный», но талантливый Клебанов / И. Л. Золотовицкая // Слобода. — 2002. — 26 июня.
4. Копиця М. Правда факту чи фальсифікація історії: до 50-річчя постанови ЦК ВКП(б) про оперу «Великая дружба» В. Мураделі / М. Копиця // Культура і життя. — 1998. — 9 грудня.
5. Костюк О., Загайкевич М., Терещенко А. Тенденційно / До 50-річчя постанови ЦК ВКП(б) про оперу «Великая дружба» В. Мураделі / О. Костюк, М. Загайкевич, А. Терещенко // Культура і життя. — 1998. — 9 грудня.
6. Спиваков В. Голос всех безголосых / В. Спиваков // Волков С. Шостакович и Сталин: художник и царь. — М. : ЭКСМО, 2006. — С. 8–29.

References

1. Gurevich A. Ya. Srednevekovyy mir: kultura bezmolvstvuyushchego bolshinstva / A. Ya. Gurevich. — M. : Iskusstvo, 1990. — 396 s.
2. Zinkevich E. S. Opalnaya simfoniya / E. S. Zinkevich // Zinkevich E. S. Pamyat ob ischezayushchem vremeni. Stranitsy muzykalnoy letopisi. — Kyev : Nora-print, 2005. — S. 73–76.
3. Zolotovitskaya I. L. Etot «neugodnyy», no talantlivyy Klebanov / I. L. Zolotovitskaya // Sloboda. — 2002. — 26 iyunya.
4. Kopytsia M. Pravda faktu chy falsyifikatsiia istorii: do 50-richchia postanovy TsK VKP(b) pro operu «Velykaia druzhba» V. Muradeli / M. Kopytsia // Kultura i zhyttia. — 1998. — 9 hrudnia.

5. Kostiuk O., Zahaikivych M., Tereshchenko A. Tendentsiino / Do 50-richchia postanovy TsK VKP(b) pro operu «Velykaia druzhba» V. Muradeli / O. Kostiuk, M. Zahaikivych, A. Tereshchenko // Kultura i zhyttia. — 1998. — 9 hrudnia.
6. Spivakov V. Golos vsekhn bezgolosnykh / V. Spivakov // Volkov S. Shostakovich i Stalin: khudozhnik i tsar. — M. : EKSMO, 2006. — S. 8–29.

■ UDC 78.082.1(091)(477)

Roshchenko O. H., Doctor of Art Criticism, Professor, Vice Rector for the Academic and Creative and Performance Affairs of KhSAC, Kharkiv

UKRAINIAN SYMPHONY IN MEMORY OF THE MARTYRS OF BABI YAR: THE DESTINY OF THE AUTHOR AND HIS WORK

The aim of the article is to reveal the essence of historical and artistic value of D. Klebanov's 1st Symphony "In Memory of the Martyrs of Babi Yar". Research Methodology is based on the interaction of the principle of historicism, axiological approach, comparative analysis, the analysis of intonational drama.

Results. The study is concerned with the destiny of D. Klebanov's 1st Symphony "In Memory of the Martyrs of Babi Yar" (1945) — the first memorial in the music history dedicated to the tragedy of 1941. From its dedication the Symphony inherited the martyr's fate; its author was condemned by the Soviet regime for the "false" coverage of the tragedy. The author establishes the parallels between the works of the Ukrainian composer and Shostakovich's 13th Symphony, devoted to the shared theme. The paper reveals the meaning of D. Klebanov's "repressed" Symphony in the history of Ukrainian music. Combining the traditions of heroic and tragic and lyrical and epic symphonic style types, the composer raised the Symphony in memory of the martyrs of Babi Yar to the level common to all mankind — Shakespearian insight of the tragedy.

Novelty. A new analysis of intonational drama to identify D. Klebanov's 1st Symphony with the traditions of Shakespearian insight of tragic themes is suggested. The comparative study of Shostakovich's and Klebanov's symphonies dedicated to commemorate the victims of Babi Yar is conducted.

The practical significance. The research has important implications for the revival of D. Klebanov's 1st Symphony, including the publication of the score of the work, its introduction into concert programs, giving a prominent place in the history of Ukrainian symphonic style, the programs of the course "Ukrainian Music" of art higher educational institutions aimed at overcoming the illusory existence of the Symphony.

Keywords: Memorial Symphony, heroic and tragic and lyrical and epic symphonic style types, author's monologue, the theme of cry, revival.

Надійшла до редколегії 11.05.2017 р.